

התוס' נקטו (עפ"י הסוגיא בעירובין סב) שבתוך שלש פרסאות, המורה הלכה במקום רבו ללא רשותו — חייב מיתה. חוץ לשלש פרסאות — אסור ואין חייב מיתה. ואם נטל רשות מרבו — מותר. ובתלמיד גמור מדובר. [ותלמיד חבר, כשלא נטל רשות מרבו אסור להורות חוץ לג' פרסאות מגזרת חכמים ולא מהתורה. ער"ן].

ולדעת הר"ן, חיוב מיתה יש רק במורה לפני רבו ממש. אבל שלא בפניו תוך ג' פרסאות אסור מהתורה ואינו חייב מיתה. חוץ לג' — אסור מגזרה דרבנן כל שלא נטל רשות מרבו. ותלמיד חבר מותר להורות בתוך ג' אף ללא נטילת רשות. יש אומרים שאפילו תלמיד גמור מותר לו להורות באקראי חוץ לשלש פרסאות, ללא נטילת רשות מרבו. ויש מתירים רק אם אין רגיל הרב לבוא לאותו מקום. (ערמב"ם ת"ת ה; שו"ע ורמ"א יו"ד רמב"ד).

במקום שאסור מהתורה, לדעת הר' דוד אסור אפילו נטל רשות מרבו. וכן פסק הרמ"א (יו"ד רמב"ד) ברבו מובהק, שאין מועילה נטילת רשות תוך ג' פרסאות. ואין כן דעת הר"ן.

דפים ה — ו

ז. פשרה בין בעלי הדין — בכמה דיינים היא מתבצעת?

לדברי רבי מאיר פשרה נעשית בשלשה [שהוקשה לדין]. וחכמים אומרים אפילו ביחיד. רשב"ג אמר ששנים שעשו פשרה, אין בעלי דינין יכולים לחזור בהם [שלא כדין שנעשה בשנים]. ופרשו דבריו שאפילו באחד כשר, ומה שאמר שנים כדי שיהיו עדים בדבר. להלכה פשרה ביחיד, ויש אומרים בשנים (הו"מ יב,ו. ע' כס"מ סנהדרין כב,ו בדעת הר"ף והרמב"ם. אבל שאר מפרשים כתבו בדעתם שאף באחד מועיל). כשרבים הם הפשרנים, יש אומרים שצריך שיסכימו כולם לדעה אחת (יב,יח. וע' חדושי ר' מאיר שמחה).

דף ו

- ח. א. האם מצוה על הדיין לבצוע (-לפשר) או רשות או איסור?
- ב. האם פשרה צריכה קניין?
- ג. האם פשרה הוקשה לדין אם לאו?
- ד. האם מותר לדיין להמנע מלהזקק לדון כאשר אחד מהצדדים הנו אדם קשה שעלול להציק לדיין אם יתחייב?
- ה. האם יש ממש במחשבה 'מה לי להזקק להיות דיין, שמא אטעה בדין ואענש'?
- א. לדברי תנא קמא, רשות ביד הדיין לבצוע כל שלא נגמר הדין. לרבי שמעון בן מנסיא, אפילו רק שמע הדיין דברי בעלי הדין ויודע להיכן הדין נוטה — שוב אסור לו לבצוע.
- רבי יהושע בן קרחה אומר: מצוה לבצוע (אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם; ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו). ופרשו דבריו, מצוה להזכירם ולפתוח להם באפשרות זו, לומר אם דיין אתם רוצים או פשרה. וכן נהג רב הונא.

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: **אסור** לבצוע. [וכל הבוצע הרי זה חוטא, והמברכו ומשבחו — **מנאץ** (ובצוע בדרך נאיץ ה') אלא יקוב הדין את ההר].

א. רש"י פרש 'גמר דין' כפשוטו, שאמרו איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב. והתוס' פרשו שדקדקו בדין היטב וכאילו גמרו את הדין ולא חסרה אלא אמירתם 'איש פלוני...!'. הב"ח (יב) נקט שיש להחמיר כדעת התוס'. והש"ך (סק"ד) חולק.

ב. להלכה, מצוה לפתוח באפשרות פשרה [והמאירי הוסיף: לשדלם לפשר. ויש חולקים. עט"ז ותומים סק"ד]. וכל בית דין שעושה פשרה תמיד — הרי זה משובח. ודוקא קודם גמר דין (עפ"י רי"ף, רמב"ם סנהדרין כב, ג; חו"מ יב, ב. וערשב"א ח"ד רעא). ואילו בעל השאלות, ראב"ן ור"מ מקוצי פסקו שמשודע להיכן הדין נוטה — אין לפשר (וכן מובא בתשובת הרשב"א בשם בה"ג). יש מי שכתב שלאחר שידוע להיכן הדין נוטה, לדברי הכל אין מצוה בפשרה (ע' בחדושי הנצי"ב. ואין נראה כן מהשו"ע (יב, ב) והש"ך סק"ד).

ג. כשיש חיוב שבועה, מותר לדיינים להציע פשרה אפילו לאחר גמר הדין, כדי להיפטר מעונש שבועה (תוס'). ואף מצוה יש בדבר. עפ"י פוסקים.

ד. אדם מבחין שאינו מבית הדין, מצוה עליו להציע פשרה אפילו לאחר גמר דין (ע' בפסקי התוס' ובפוסקים סי' יב. ויש מי שכתב, דוקא אם אינו יושב בדין עמהם. עב"ח). ויש אומרים שאפילו הדיין עצמו מותר לו להציע פשרה לאחר גמר דין בדרך פיוס ושידול בעלי הדין לויתור הדדי (עפ"י ריא"ז. וע' בפוסקים שם).

ב. הסיקו הלכה שפשרה צריכה קנין, ובלאו הכי יכולים לחזור.

א. לדעת רש"י ועוד ראשונים, גם בשלשה פשרה צריכה קנין. וכן נפסק בשלחן ערוך (יב, ז). ויש חולקים (ע' מרדכי והג"א; תשו' מיימוניות סנהדרין ט; או"ז בשם בה"ג ועוד).

ב. התוס' דנו האם הקנין נעשה קודם עשיית הפשרה, או שמא (כדברי בה"ג) אף אם כבר נעשתה הפשרה צריך קנין.

ג. כאמור, לדברי רבי מאיר פשרה הוקשה לדין ולכן צריכה שלשה. ורשב"ג חולק.

ישנם דברים שלדברי הכל אין מקישים הפשרה לדין; בדין הולכים אחר הרוב, משא"כ בפשרה — עד שיסכימו שלשתם (תוס'. אא"כ פרשו בעלי הדינים שהרוב יכריע).

ד. שנים שבאו לדין, אחד רך ואחד קשה; קודם שמיעת טענותיהם או אף לאחר כך כשאין יודע להיכן הדין נוטה — מותר לדיין לומר להם איני נזקק לכם. אבל אם יודע — אסור (לא תגורו מפני איש).

א. יש אומרים שאם שני בעלי הדין חזקים, אין לדיין להימנע מלדון כלל, שהרי אם יטרידנו האחד להטות את גזר דינו, יסייענו האחר (עתוס' והג"א; רמ"א יב, א).

ב. כתב הרמב"ם (כב, א) שאם היה ממונה לרבים — בכל אופן צריך להזקק לדון.

ג. יתכן ודיין הנמנע מלדון מחמת ענוה — אין אסור (עפ"י תשובת הגר"א נבנצל שליט"א. וכן נראה מתוך תשובת הגר"ח קניבסקי שליט"א, שכל שאינו ממונה לרבים, ראוי להימנע מטעמים שונים).

ה. אין לאיש להימנע מלהיות דיין מחשש שמא לא ישפוט כראוי, שאין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, וכשמתכוין להוציא הדין לצדקו ואמיתו ופסק מה שפסק — שוב לא יענש.